

ISSUES OF IMPROVING RESPONSIBILITY FOR PARTICIPATION IN CRIME

Shodmonbek Madataovich Fatullayev

Master's student

Academy of Law Enforcement of the Republic of Uzbekistan

Tashkent, Uzbekistan

E-mail: shodmonbek080@gmail.com

ABOUT ARTICLE

Key words: participation, conspiracy, intent, crime, inattention, responsibility, together.

Received: 20.04.24

Accepted: 22.04.24

Published: 24.04.24

Abstract: In this article, the concept of participation in crime, its characteristics and level of social danger, the description of crimes committed in participation, and problematic situations regarding the question of responsibility for participation in crime were studied and analyzed on the basis of foreign experience. Also, suggestions on improving the national legislation of the Republic of Uzbekistan were developed.

JINOYATDA ISHTIROKCHILIK UCHUN JAVOBGARLIKNI TAKOMILLASHTIRISH MASALALARI

Shodmonbek Madataovich Fatullayev

Magistratura talabasi

O'zbekiston Respublikasi Huquqni muhofaza qilish akademiyasi

Toshkent, O'zbekiston

E-mail: shodmonbek080@gmail.com

MAQOLA HAQIDA

Kalit so'zlar: ishtirokchilik, til biriktirish, qasd, jinoyat. ehtiyotsizlik, javobgarlik, birgalikda.

Annotatsiya: Ushbu maqolada jinoyatda ishtirokchilik tushunchasi, uning o'ziga xos xususiyatlari va ijtimoiy xavflilik darajasi, ishtirokchilikda sodir etilgan jinoyatlar tavsifi va hamda jinoyatda ishtirokchilik uchun javogarlik masalasi bo'yicha muammoli holatlar o'rganilib, xorijiy tajriba asosida tahlil qilindi. Shuningdek, O'zbekiston Respublikasi milliy qonunchilikni takomillashtirish bo'yicha takliflar ishlab chiqildi.

**ВОПРОСЫ ПОВЫШЕНИЯ ОТВЕТСТВЕННОСТИ ЗА УЧАСТИЕ В
ПРЕСТУПЛЕНИИ**

Шодмонбек Мадатаович Фатуллаев.

студент магистратуры

Академия правоохранительных органов Республики Узбекистан

Ташкент, Узбекистан

E-mail: shodmonbek080@gmail.com

О СТАТЬЕ

Ключевые слова: участие, сговор, умысел, преступление. невнимательность, ответственность, вместе.

Аннотация: В данной статье на основе зарубежной литературы изучены и проанализированы понятие участия в преступлении, его характеристики и уровень общественной опасности, описание преступлений, совершенных с участием, а также проблемные ситуации, касающиеся вопроса ответственности за участие в преступлении. Также были разработаны предложения по совершенствованию национального законодательства Республики Узбекистан.

KIRISH

Bugungi kunda mamakatimizda amalga oshirilayotgan sud-huquq islohotlari fuqarolarning huquq va erkinlarini himoya qilish, shuningdek, qonunchiligimizdagi muammolarni hal etgan holda, davlatimizning qonunchilik tizmini mustahkamlash bilan xarakterlanadi.

Xususan, hozirda jinoyat qonunchiligimizda ko'plap muammolar mavjud bo'lganligi tufayli, ularga birma bir yechim berish uchun Prezidentimiz tomonidan "Jinoyat va jinoyat-protsessual qonunchiligi tizmini tubdan takomillashtirish chora-tadbirlari to'g'risida"gi qaror qabul qilindi. Unda jinoyat va jinoyat-protsessual qonunchiligining samarali tizimini yaratish davlatning qonuniylik va huquq-tartibotni ta'minlash, inson huquq va erkinliklari, jamiyat va davlat manfaatlarini, tinchlik va xavfsizlikni ishonchli himoya qilish bo'yicha ustuvor vazifalaridan biri sifatida belgilandi. Shu bilan birga ushbu konsepsiyada tamom bo'lmagan jinoyat, jinoyatda ishtirokchilik va bir qancha jinoyat sodir etish institutlarini ularning mezonlari va xususiyatlarini aniqlashtirish orqali takomillashtirish, shuningdek, ular o'rtasida mavjud ziddiyatlarni bartaraf etish eng dolzarb muammo sifatida qayd etilgan.

ASOSIY QISM

Jinoyatda ishtirokchilik instituti jinoyat huquqining eng ko'p jihatli, munozarali va murakkab institutlaridan biri hisoblanib u o'n to'qqizinchi asrda rus huquqshunos-kriminologi G.Ye.Kolokolov: — Ishtirokchilik nazariyasi jinoyat haqidagi umumiy fanning toji sifatida jinoyat huquqining eng qiyin bo'limi hisoblanadi, — deb yozgan edi. Undan birmuncha keyin, XX asr

boshlarida N. S. Tagansev: —Jinoyatda ishtirokchilik haqidagi ta'limot betartib (xaotik) holatda, — e'tirof etgandi.

Ishtirokchilikda sodir etilgan jinoyatlar doimo boshqa turdagi jinoyatlardan farq qilgan holda o'zining nafaqat ijtimoiy xavflilik darajasi, balki, jinoyatni uning shakllari obyektiv va subyektiv belgilariga ko'ra bir-biridan ancha farq qiladi. Shu bois, jamiyatimizda uyushgan jinoyatchilik bilan bog'liq muammolarning jiddiyligiga qaramay, ishtirokchilikda jinoyat sodir etgan shaxslarning javobgarligini differentsiatsiya qilish va ularni jazolashni individuallashtirishga nisbatan oqilona va izchil yondashish zarur deb hisoblaymiz.

Bugungi kunga kelib jinoyat huquqi nazariyasi nafaqat huquq sohasidagi bir bo'g'in sifatida balki sud-tergov amaliyotidagi dolzarbligi va ahamiyatini quyidagilar bilan dolzarbligini saqlab kelmoqda.

Birinchidan, jinoyatda ishtirokchilik uchun javobgarlik maslasi shaxsning xatti-harakatlari uchun jazo tayinlash bosqichida yaqqol namoyon bo'ladi;

Ikkinchidan, jinoyatda ishtirokchilik uchun jazo tayinlashning ahamiyati sezilarli darajada oshdi, xususan, sud va tergov organlari tomonidan nafaqat jinoyatning xususiyati va ijtimoiy xavflilik darajasini, uning sodir etilishi usuli, vaqti, joyi yoki aybdorning shaxsini jazo chorasiga solishtirib ko'rishi, balki ishtirokchilikda sodir etilgan jinoyatlar uchun ishtirokchilarning har biri uchun umumiy jinoiy natijaga qo'shgan hissasini hisobga olgan holda javobgarlik masalasini amalga oshirishi talab etadi;

Uchinchidan, O'zbekiston Respublikasi JKda jazo tayinlash maxsus qoidalarining tizimli tartibga solinganligi bois, jinoyatda ishtirokchilik uchun jazo tayinlash qoidalarining ular bilan o'zaro nisbatini aniqlash talab etiladi;

To'rtinchida, yuqorida keltirib o'tilgan qoidalarni sud amaliyotida oqilona qo'llash, ushbu jinoyatlarni kvalifikatsiya qilishda, shuningdek, shaxslar doirasidagi javobgarlik maslasini hal etishda asosiy vazifani amalga oshiradi. Jinoyat qonuni normalarini takomillashtirish zaruriyati ushbu mavzuning dolzarbligini asoslovchi muhim mezonlaridan biri hisoblanadi. Bularning barchasi ishtirokchilikda sodir etilgan jinoyatlar uchun O'zbekiston Respublikasi Jinoyat kodeksiga binoan jazo tayinlash muammosiga doir kompleks tadqiqotlarning mavjud emasligi, ushbu tadqiqot mavzusining dolzarb hamda ilmiy va amaliy ahamiyatiga ega ekanligidan dalolat beradi.

O'zbekiston Respublikasi Jinoyat kodeksining 27-moddasida ikki yoki undan ortiq shaxsning qasddan jinoyat sodir etishda birgalashib qatnashish ishtirokchilik deb topilishi ko'rsatilgan.

Jinoyatda ishtirokchilik O'zbekiston Respublikasi Jinoyat kodeksining 29-moddasiga asosan oddiy ishtirokchilik, murakkab ishtirokchilik, uyushgan guruh, jinoiy uyushma shaklida

bo'ladi. Ikki yoki undan ortiq shaxsning oldindan til biriktirmay jinoyat sodir etishda birgalashib qatnashishi oddiy ishtirokchilik deb topiladi. Ikki yoki undan ortiq shaxsning oldindan til biriktirib jinoyat sodir etilishida ishtirok qilishi murakkab ishtirokchilik deb topiladi. Ikki yoki undan ortiq shaxsning birgalikda jinoiy faoliyat olib borish uchun oldindan bir guruhga birlashishi uyushgan guruh deb topiladi. Ikki yoki undan ortiq uyushgan guruhning jinoiy faoliyat bilan shug'ullanish uchun oldindan birlashishi jinoiy uyushma deb topiladi.

Jinoyatda ishtirokchilikda sodir etilgan jinoyat deb topish uchun ikki yoki undan ortiq shaxslarning faqat qasddan jinoyat sodir etishini nazarda tutamiz. Shu jumladan, M. Usmonaliyev va M. H. Rustambayevlarning fikrlari ham xuddi shu harakterda bo'lib, ikkita shaxsning qasddan jinoyat sodir etishiga ishtirokchilik sifatida qaralishi o'z fikrlarida bayon etilgan. Ammo, Qozog'iston Respublikasining Jinoyat kodeksining 27-moddasida nazar tashlaydigan bo'lsak, "Jinoiy huquqbuzarlikka sheriklik ikki yoki undan ortiq shaxsning qasddan jinoyat sodir etishda qasddan birgalikda ishtirok etishidir." deya belgilab ketilgan. Shuningdek, Belorussiya Jinoyat kodeksining 16-moddasida ham "Jinoyatga sheriklik - ikki yoki undan ortiq shaxsning qasddan jinoyat sodir etishda qasddan birgalikda ishtirok etishi." ishtirokchilikda sodir etilgan jinoyat sifatida qaralishi belgilangan.

Ammo, jinoyatga sheriklik odamlar o'rtasidagi o'zaro munosabatlarning maxsus shakli sifatida nafaqat obyektiv, ya'ni. moddiy jihatdan namoyon bo'ladi, balki ishtirokchilar ongida ruhiy jarayonlarni aks ettiruvchi subyektiv belgilarda ham namoyon bo'ladi. Jinoyatda ishtirok etishning subyektiv belgilarini aniqlash muhimligiga e'tibor qaratib, V. A. Vladimirov quyidagi fikrlarini bayon etgan, "shiriklik bir nechta odamlarning harakatlarining oddiy birlashuvi emasligi va shu bilan birga harakat qiluvchi shaxslarning tashqi o'zaro ta'sirini aniqlashning o'zi yetarli emas." Bu orqali u birgalikda ishtirok etish ikki yoki undan ortiq shaxslarning yagona qasdi asosida qasddan jinoyat sodir etishini nazarda tutgan.

Bu belgilar bizga jinoyatda ishtirok etishda ehtiyotsizlik orqali birgalikda zarar yetkazish, shuningdek ikki yoki undan ortiq shaxs tomonidan ishtirokchilik belgilarisiz sodir etilgan jinoyatning holatlaridan ajratish uchun asos bo'ladi.

Yuqoridagi fikrga qo'chilgan holda shuni ayta olamizki, jinoyat sodir etilayotganligidan xabardor bo'lmagan shaxs tomonidan biror bir shaxsga yordam berishi ishtirokchilikda sodir etilgan jinoyat sifatida baho berolmas ekanmiz. Masalan, biror avtomashinani o'g'irlab ketayotgan shaxs ko'chadagi har qanday shaxsdan mashininani itarivorishga yordam berishni iltimos qilib ushbu moshinani o'g'irlashga o'zga shaxs yordamidan foydalansayu, ammo, yordam bergan shaxsning o'zi uning jinoyat sodir etayotganini bilmasa, ishtirokchilikda sodir etilgan jinoyat deb qaray olmas ekanmiz. Chunki, bu holatda ishtirokchilik qasddan birgalikda ishtirok asosida emas balki beparvolik orqali ushbu jinoyatga aralashib qolganini ko'rishimiz mumkin.

Ammo, bizning qonunchiligimizda ikki yoki undan ortiq shaxsning qasddan birgalikdagi ishtiroki degan masala yoritib o'tilmagan. Shuning o'zi kelajakda shaxsning jinoyatini ishtirokchilik sifatida qarashimizga va uning javobgarlik masalasini belgilashda bir qator muammolar keltirib chiqaradi.

XULOSA

Yuqoridagilardan xulosa qilib, jinoyat qonunchiligidagi ishtirokchilik tushunchasini takomillashtirish lozim buladi. Unga kura, O'zbekiston Respublikasi Jinoyat kodlari 27- tahrirni quyidagicha tahrir qilish kerak, "Ikki yoki undan ortiq shaxsning qasddan jinoyat sodir etishda qasddan birgalikda qatnashishi ishtirokchilik deb topiladi."

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR RO'YXATI

1. O'zbekiston Respublikasi Jinoyat kodeksi [2023-yil 1-sentyabrgacha bo'lgan o'zgartirish va qo'shimchalar bilan] – T.: "Yuridik adabiyot publish", 2023 y. 584b;
2. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining "Jinoyat va jinoyat-protsessual qonunchiligi tizimini tubdan takomillashtirish chora-tadbirlari to'g'risida" Qarori, 14.05.2018 yildagi PQ-3723-son;
3. Курс криминалистики. Особенная часть. Т. 1. Методика расследования насильственных и корыстно-насильственных преступлений. / Под ред. В.Е.Корноухова. – М., 2001. – С. 70.;
4. Рапог А.И. Субъективная сторона и квалификация преступлений. – М., 2001. – С. 6.
6. 6. Жиноят ҳуқуқи. Умумий қисм: Дарслик. / А.С.Якубов, Р.Кабулов ва бошқ. – Тошкент: Ўзбекистон Республикаси ИИВ Академияси, 2009. – Б. 160;
5. Уголовное право. Общая часть. Учебник для вузов / Под ред. И.Я.Козаченко, З.А.Незнамова. – М., 1997. – С. 181. 8. Лунеев В.В. Субъективное вменение. – М.: Спарк, 2000. – С. 6-7. 9. Уголовное право России. Части Общая и Особенная: Учебник. / М.П.Журавлев, А.В.Наумов и др. – М.: Проспект, 2004. – С. 156;
6. Rustambayev M.H. Jinoyat huquqi. Umumiy qism: Darslik. – Toshkent: TDYU, 2006. – 354;
7. Rustambayev M.H. O'zbekiston Respublikasi jinoyat huquqi kursi. T.1.Umumiy qism. Jinoyat to'g'risida ta'limot: Darslik. – Toshkent: ILM ZIYO, 2010. – 164.